

Шлях Джальми

ВУФКУ* розпочало виробляти фільми, коли будівництво Київської кінофабрики ще не було закінчене. Першою мала вийти картина «Джальма» (режисер А. Кордюм, автор сценарію В. Охріменко). Ось її короткий зміст.

... На Кавказі, в лавах Червоної Армії, б'ється з білогвардійцями Василь Барабаш. Його частина змушена відступати. Коли червоні відходили, ніхто не помітив, що серед кам'яних брил залишився тяжко поранений Барабаш.

Дівчина-чеченка Джальма прийшла до річки набрати води. Повертаючись в аул, побачила пораненого Василя. Його очі, повні невимовної муки, вразили серце дівчини. А вдалині вже з'явилася ворожа кіннота, скаче сюди... Вони вб'ють його!

Джальма схопила пораненого, потягла в печеру, заховала там і побігла додому. В аул прийшли білі й розправилися з тими, хто давав притулок червоним. Загинув і батько Джальми.

Мулла просив аллаха, щоб покарав і білих, і червоних, — всі вони однаково невірні. Джальма в розпачі. Її батька вбили білі... А як же той, що в печері? Адже білі і його вороги. Може, вони вже його знищили?

Побігла. Ні, живий! Незважаючи на смертельну небезпеку, Джальма носить у печеру хліб, молоко. Аллах не повинен покарати цього чоловіка — адже він бився за бідноту.

Одного разу Джальма принесла радісну звістку: червоні загони близько!

— Хто ти? Звідки? — нарешті запитала вона.

— З України.

Джальма починає розуміти, що мулла говорив неправду, бо цей гарний парубок прийшов з далекої країни і ледь не загинув у боротьбі з тими, хто вбив її батька. Ні, мулла говорив неправду! Чому має загинути той, кого її батько звав кунаком? Цей, що в печері, — друг її батька, а тому і її друг!

...Демобілізований червоноармієць Барабаш повертається в рідне село. Повертається не сам, а з дружиною-чеченкою. Старий батько, що вважав сина давно загиблим, із слізьми на очах шепоче молитву — подяку богові, що зберіг йому єдиного сина.

— Не богові дякуйте, батьку, а ось їй, — показує Василь на молоду дружину. — Коли б не вона, не зустрілися б ми з вами, тату!

Василь Барабаш повернувся в село саме тоді, коли воно, розколоте на два ворожих табори, було охоплене жорстокою боротьбою. Куркулі намагалися перетягти молодого Барабаша на свій бік, але той пішов за біднотою. Тоді вони вирішили покінчити з Василем.

* Всеукраїнське фотокіноуправління. Керувало виробництвом фільмів у 20-х роках

...У селі корови почали гинути одна за одною.

— Це нещастя накликала бусурманка!

— Самі бачили, як вона чаклувала, коли сонце заходило! — лем вороги.

Брехнею, як павутинням, облутали вони бідолашну Джальму. Одні куркульські прихвостні зв'язали Василя і кинули в льох, а Джальму стиянським звичаєм потягли до річки, щоб утопити. Уже повісили камінь. Ще мить — і її кинуть у річку. Піп махає хрестом: прийми, грішну душу!..

Та біднота визволяє Василя і разом з ним рятує Джальму. Чеченка дить у селянську сім'ю, як героїня. Її оточують шанобою і любов'ю...

* * *

Було це в 1928 році. Недавня студентка Лідія Островська підписувала в своєму житті трудову угоду. За цією угодою від неї вимагалось встати на коні, стріляти з карабіна, танцювати лезгінку і не утонувти, кинути у річку з каменем на шиї. Щоправда, в угоді про останнє не було. Про це лише натякнули в розмові, бо такий епізод мав бути у фільмі.

Через день знімальна група повинна була виїхати в гірську Чечню, квітину Джальми. Для Лідії стелилася перша далека дорога — від Шостки до бурхливого Тереку...

Проте кінематографічне хрещення молодої актриси відбулося не в чеченській землі, а на рідній, київській. Група повернулася з експедиції в осінь, і того ранку, коли натовп потяг Джальму топити, біля берегів річки виблискувала перша тоненька крига. Місце, куди мали кинути Джальму, було захищене рятувальними човнами. Отже, потонути не дадуть. Але як же бути в такій холодній воді? Адже в ній треба буде просидіти щонайменше кілька днів! Всі розуміли, що це може закінчитися важкою і тривалою хворобою. Отже, «хрещення» Лідії Островської було нелегким. Лише завдяки цьому заходу не сталося лиха.

У грудні фільм було прийнято, а на початку 1929 року він вийшов на екран Радянського Союзу.

Того року на Україну приїхав Анрі Барбюс. Відомий письменник висловив бажання подивитися новий фільм. Переглянувши «Джальму», він висловив цей твір і коротко написав про своє враження:

«Я дуже вдячний товаришам, які дали мені змогу переглянути картину «Джальма». Це чудовий фільм, прекрасний своєю технікою, красою і яскравістю фотографій, великою драматичною силою і, нарешті, високою соціальною значущістю».

Кларк. 26 жовт. 1929

Leoni Barbuis

Після цього Л. Островська знімалася в головних ролях багатьох фільмів («Останній лоцман», «Мірабо», «Загибель ескадри» та ін.). Нині вона — видатний діяч мистецтв, кінорежисер студії науково-популярних фільмів.

Під час Декади української літератури та мистецтва у Москві демонструвався її фільм «Вогні України». Остання робота Лідії Островської — фільм «Кобзар».

Як же склалася доля інших творців «Джальми»? О. Кизимівська — режисер по монтажу кіностудії імені О. Довженка, М. Мельников — режисер Української кіностудії хронікально-документальних фільмів, І. Кононенко (в ролі Василя Барабаша) — заслужений діяч мистецтв, актор Київського театру ім. Франка, І. Лозієв, який знімав цей фільм, нині висококваліфікований оператор. Відомого талановитого артиста М. Братерського, на жаль, уже немає. Вони дуже постаріли. Адже час іде...

А. КОВА

